

Μεταφραστικές παρεμβάσεις και τροποποιήσεις στο διήγημα «Η Στραβοκώσταινα» του Αργύρη Εφταλιώτη κατά τη μεταφορά του στην Νεοελληνική για παιδιά και νέους

Νικολέττα Κόρκα, Υποψήφια Διδάκτωρ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

korkanikoletta@gmail.com

Περίληψη: Στην παρούσα εργασία πραγματοποιείται συγκριτική μελέτη του διηγήματος «Η Στραβοκώσταινα» του Αργύρη Εφταλιώτη και της μετάφρασής του στην Νεοελληνική για παιδιά και νέους. Από τη συγκριτική εξέταση ενός λογοτεχνικού κειμένου και της μετάφρασής του προκύπτουν προβληματισμοί για τη διαδικασία της μετάφρασης και αναδεικνύονται ζητήματα σχετικά με τη λογοτεχνία και τη μετάφρασή της. Στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση τυχόν διαφοροποιήσεων και προσαρμογών του έργου κατά τη μεταφορά του από τη γλώσσα του πρωτοτύπου, τη γλώσσα του 19ου αιώνα, στα νέα ελληνικά για ανήλικους αναγνώστες και η μελέτη των μεταφραστικών στρατηγικών που υιοθετούνται κατά τη διαδικασία της μετάφρασης. Η μετάφραση της λογοτεχνίας αποτελεί διαπολιτισμική πράξη, καθώς συνιστά μεταφορά πολιτισμικών δεδομένων από ένα πολιτισμικό σύστημα σε ένα άλλο. Τα διηγήματα του Εφταλιώτη είναι φορείς ισχυρών πολιτισμικών στοιχείων και αντιπροσωπεύουν την ελληνική επαρχία του 19ου αιώνα, ενώ οι μεταφράσεις του έργου του είναι πρόσφατες, δημιουργώντας ένα πολιτισμικό και χρονικό χάσμα, που ο μεταφραστής οφείλει να γεφυρώσει.

Λέξεις-κλειδιά: ενδογλωσσική μετάφραση, Εφταλιώτης, μετάφραση παιδικής λογοτεχνίας, διασκευές.

«Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», στο πλαίσιο της Πράξης «Ενίσχυση του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού μέσω της υλοποίησης διδακτορικής έρευνας» (MIS-5000432), που υλοποιεί το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ)»

Abstract: In the present paper we present a comparative study of Argiris Eftaliotis' short story 'Stavrokostaina' and its translation into Modern Greek. The examination of the two different editions, as well as the comparative study of a literary text and its translation, arises questions over the translation process and highlights the difficulties related to literary translation. The aim of this paper is to investigate possible variations and adaptations of the work while transferred from 19th century Greek into Modern Greek. The theory of Descriptive Translation Studies will help us cast some light into the translation strategies adopted at the translation process, especially in parts of the story where strong cultural elements are included. Literary translation is an intercultural act that help us transfer cultural elements from one cultural system to another. Eftaliotis' short stories carry powerful cultural elements and represent the Greek province of the 19th century, while the translations of his work are recent. This interval creates a cultural and time gap that the translators need to overcome.

Keywords: Intralingual Translation, Eftaliotis, Children's Literature Translation, Adaptations.

1. Εισαγωγή

Το αναγνωστικό κοινό και η ομάδα-στόχος στην οποία απευθύνεται το λογοτεχνικό έργο μπορούν να υποδείξουν τη διάκριση και την ταυτοποίηση του εκάστοτε λογοτεχνικού είδους και υποείδους αρκετά συχνά, αλλά και τον τρόπο μετάφρασής τους, εφόσον η μετάφραση είναι αποτέλεσμα τόσο γλωσσικών ιδιαιτεροτήτων του πολιτισμού-στόχου, όσο και ιδεολογικών περιορισμών. Ειδικότερα όσον αφορά τη μετάφραση της παιδικής λογοτεχνίας υπεισέρχονται παράλληλα και παιδαγωγικές σκοπιμότητες (Lathey, 2006, 2010; Meek, 2001; Oittinen, 2000; O' Sullivan, 2010; Pinsent, 2006). Αντιστοίχως, το ερευνητικό ενδιαφέρον για τη μελέτη της μετάφρασης της παιδικής λογοτεχνίας μετατοπίστηκε

τη δεκαετία του 1980 και έπειτα από το κείμενο-πηγή στο παραγόμενο κείμενο-στόχο και τη σχέση του με την πολιτισμική πραγματικότητα στην οποία καταναλώνεται φέρνοντας στην επιφάνεια θεωρίες, όπως τη «Θεωρία του Σκοπού», η οποία αναπτύχθηκε από τον Hans J. Vermeer, της 'Τυπολογίας Κειμένων' από την Katarina Reiss, την 'Πολυσυστημική Θεωρία' από τον Itamar Even-Zohar και τις «Περιγραφικές Μεταφραστικές Σπουδές», οι οποίες αναπτύχθηκαν από τον Toury και εξετάζουν το παραγόμενο κείμενο στην πολιτισμική του πραγματικότητα (Dukmak, 2012: 7-11). Ερευνητικός στόχος των θεωριών αυτών είναι η περιγραφή των φαινομένων της μετάφρασης όπως αυτά γίνονται εμπειρικά αντιληπτά και καθιστούν σαφές ότι η μετάφραση δεν αποτελεί αποτέλεσμα τυχαίων παθητικών παραγόντων, αλλά πολιτισμικών παραγόντων του περιβάλλοντος, στο εσωτερικό του οποίου το έργο θα καταναλωθεί.

Πιο συγκεκριμένα, στη μεταφρασμένη παιδική λογοτεχνία οι όποιες διασκευαστικές παρεμβάσεις κατά τη μεταφορά του πρωτότυπου έργου στον πολιτισμό-στόχο οφείλονται σε ένα σύνολο από παράγοντες που επενεργούν στη μεταφραστική πράξη και καθοδηγούν τις μεταφραστικές επιλογές. Αυτοί οι παράγοντες σχετίζονται γενικότερα με την ιδεολογία του πολιτισμού-στόχου, καθώς και με τις ιδιαίτερες συγκυρίες και τις παιδαγωγικές στοχεύσεις του, με την ιδεολογία του υπό μετάφραση κειμένου, αλλά και με την ατομική ιδεολογία του μεταφραστή ή την πολιτική του εκδοτικού οίκου που θα το προωθήσει (Γαβριηλίδου, 2011: 39).

2. Ενδογλωσσική μετάφραση

Η σύγχρονη κοινωνία με τις συνεχείς τεχνολογικές εξελίξεις, τις διαγλωσσικές και διαπολιτισμικές συνεργασίες έχει καταστήσει αναγκαίες πολλών ειδών μεταφράσεις αλλά και δραστηριότητες που προσιδιάζουν στη μεταφραστική διαδικασία, χάρη στις οποίες έχει διευρυνθεί ο τρόπος με τον οποίο την ορίζαμε

παραδοσιακά. Από το localization, τη μετάφραση ιστοτόπων μέχρι τη μετάφραση τηλεοπτικών εκπομπών για κωφούς, όλες αυτές οι δραστηριότητες αποτελούν σύγχρονες εκδοχές μιας μεταφραστικής διαδικασίας, καθώς αποτελούν σημειωτικά μέρη της ευρείας έννοιας της μεταφοράς από το ένα πολιτισμικό σύστημα στο άλλο (Zethsen 2009:796).

Στις δυτικές κοινωνίες, που έχουν πλούσια λογοτεχνική παράδοση, προκύπτει συχνά η ανάγκη ενδογλωσσικής μετάφρασης, διότι κείμενα του παρελθόντος σε λόγια γλώσσα είναι ανοίκεια γλωσσικά στους σημερινούς αναγνώστες. Μελέτες και θεωρητικές προσεγγίσεις στο πεδίο της ενδογλωσσικής μετάφρασης που έγιναν στη χώρα μας επικεντρώνονται, κυρίως, στη μεταφορά έργων από την αρχαία ελληνική στη νεοελληνική. Εντούτοις, μπορεί να υπάρξει γλωσσικό χάσμα και δυσκολίες κατανόησης κειμένων της σχετικά πρόσφατης λογοτεχνίας μας, εξαιτίας του γλωσσικού ζητήματος και της επικράτησης της καθαρεύουσας ως επίσημης γλώσσας στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος μέχρι και το 1976, γεγονός που οδηγεί σε ενδογλωσσικές προσαρμογές αυτών των έργων.

Ενώ όμως έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις αναφορικά με τη διαγλωσσική μετάφραση, σημειώνεται σχεδόν ανυπαρξία θεωρητικού μοντέλου για την ενδογλωσσική μετάφραση (Zethsen, 2009, Ρώσσογλου, 2013: 7). Το ενδιαφέρον του επιστημονικού κόσμου έχει περιοριστεί στη διαγλωσσική μετάφραση και δεν έχουν υπάρξει πολλές μελέτες πάνω στην ενδογλωσσική μετάφραση παρά μόνο πολύ πρόσφατα (Ersland, 2014: 1).

Μέσα όμως από αυτή τη μεταφραστική πραγματικότητα, την ενδογλωσσική μετάφραση, την οποία πλέον συναντάμε καθημερινά, εγείρονται ερωτήματα κατά ποιους τρόπους η ενδογλωσσική μετάφραση ομοιάζει ή διαφέρει από τη διαγλωσσική

μετάφραση. Είναι ενδιαφέρουσα η παρατήρηση ότι τόσο στην ενδογλωσσική όσο και στη διαγλωσσική μετάφραση υιοθετούνται ίδιες στρατηγικές, οι οποίες στοχεύουν στη διασφάλιση της κατανόησης του νοήματος από τον πολιτισμό-στόχο (Zethsen 2009: 808) Στρατηγικές, όπως οι προσθήκες, παραλείψεις, παραφράσεις, κ.α. όχι μόνο συναντώνται και στα δύο είδη μετάφρασης, αλλά στην ενδογλωσσική εμφανίζονται σε εκτενέστερο βαθμό (ibid.: 808). Η στρατηγική, όμως, που θεωρήθηκε, στρατηγική-κλειδί στην ενδογλωσσική μετάφραση από την Karen Korning-Zethsen είναι η απλοποίηση (simplification) (Ersland, 2014: 17) και ο τρόπος με τον οποίο υιοθετείται από τους μεταφραστές εξαρτάται από τέσσερις παραμέτρους: τη γνώση, τον χρόνο, τον πολιτισμό και την έκταση (Zethsen 2009: 806-807).

Η παράμετρος της γνώσης αφορά την ικανότητα κατανόησης από την ομάδα-στόχο, στην απευθύνεται το μεταφρασμένο κείμενο. Οι παιδικές εκδόσεις της κλασικής λογοτεχνίας είναι τυπικά παραδείγματα ενδογλωσσικών μεταφράσεων που πραγματοποιούνται λαμβάνοντας υπόψιν την παράμετρο της γνώσης και την αδυναμία κατανόησης συγκεκριμένων πολιτισμικών δεδομένων από τους ανήλικους λόγω περιορισμένων εμπειριών, φέρνοντας με αυτόν τον τρόπο στην επιφάνεια την ανάγκη προσαρμογής (Zethsen 2009: 806). Η παράμετρος του χρόνου σχετίζεται με την παράμετρο της γνώσης και του πολιτισμού. Περιλαμβάνει τις μεταφραστικές αλλαγές που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της χρονικής απόστασης του κειμένου-πηγή, των πολιτισμικών στοιχείων μιας περιόδου που έλαβε χώρα σε χρόνο του παρελθόντος, την εξέλιξη-αλλαγή της γλώσσας και του πολιτισμού της ομάδας-στόχος. Παραδείγματα ενδογλωσσικών μεταφράσεων που υπαγορεύονται από την ανάγκη κατανόησης του κειμένου-στόχος και των πολιτισμικών στοιχείων που ανήκουν σε άλλο χρονικό πλαίσιο αποτελούν οι περιπτώσεις κειμένων με αρχαϊκούς

όρους και γλώσσα, οι οποίοι αντικαθίστανται από τη νεότερη μορφή γλώσσας. Συναντάμε συχνά τέτοιου είδους ενδογλωσσική μετάφραση, της οποίας στόχος είναι η εξομάλυνση των αρχαϊκών γλωσσικών στοιχείων κειμένου-πηγή μιας άλλης περιόδου, ώστε να ανταποκρίνεται στις γνώσεις και στο πολιτισμικό υπόβαθρο των αναγνωστών του σήμερα (Zethsen 2009: 806). Μια άλλη παράμετρος αφορά τον πολιτισμό. Πολλές φορές, οι αναφορές πολιτισμικών στοιχείων του κειμένου-πηγή δεν γίνονται κατανοητές από τους αναγνώστες του πολιτισμού-στόχος, παρόλο που εμπλέκεται μόνο μία γλώσσα, όπως συμβαίνει με τα αγγλικά της Μεγάλης Βρετανίας και τα αγγλικά της Αμερικής (Zethsen 2009: 807). Τέλος, η τέταρτη παράμετρος αφορά την έκταση. Συχνά, η έκταση του κειμένου-πηγή, το οποίο υποβάλλεται σε παρεμβάσεις των εκδοτικών οίκων, είτε συρρικνώνεται, λόγω παραλείψεων, είτε μεγεθύνεται, λόγω προσθηκών και επεξηγήσεων, προσαρμοζόμενο στις αναγνωστικές ανάγκες της ομάδας-στόχου, με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται το αρχικό κείμενο και να παράγεται ένα καινούργιο μετάφρασμα. Αυτή αποτελεί, επίσης, συνήθης τακτική στις εκδόσεις κλασικής λογοτεχνίας για παιδιά (Zethsen 2009: 807).

Οι παραπάνω ομοιότητες μας οδηγούν, επίσης, στην παρατήρηση ότι τα τελευταία χρόνια οι ακαδημαϊκοί μελετούν την ενδογλωσσική μετάφραση χρησιμοποιώντας τις ίδιες μεθόδους με τις οποίες μελετούν και τη διαγλωσσική. Η θεωρία των «Περιγραφικών Μεταφραστικών Σπουδών» του Toury μεταθέτει το ενδιαφέρον εστίασης από το κείμενο-πηγή στο κείμενο-στόχος. Για την ενδογλωσσική μετάφραση, η θεωρία των «Περιγραφικών Μεταφραστικών Σπουδών» μας επιτρέπει να κάνουμε υποθέσεις, όσον αφορά τις επιλογές που έλαβε ο μεταφραστής κατά τη μεταφραστική διαδικασία μελετώντας το κείμενο-στόχος σε σχέση με το κείμενο-πηγή, όπως ακριβώς δηλαδή η θεωρία αυτή συμβάλλει στη

μελέτη της διαγλωσσικής μετάφρασης (Ersland, 2014: 20). Για παράδειγμα, το 2009, η Karen Korning-Zethsen εξέτασε τις διαφορετικές εκδόσεις της *Βίβλου* στα δανέζικα και διαπίστωσε ότι οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν ανάμεσα στο πρωτότυπο και στο μετάφρασμα εμφανίζονται σε κάθε είδους μετάφραση.

Πέρα, όμως, από τις κοινές στρατηγικές, μεθόδους μελέτης και τον κοινό στόχο, η διαγλωσσική και ενδογλωσσική μετάφραση εμφανίζουν, ακόμη, ομοιότητα στο γεγονός ότι χρησιμοποιούν δύο διαφορετικούς κώδικες. Στη διαγλωσσική μετάφραση παρουσιάζονται δύο διαφορετικοί γλωσσικοί κώδικες, ενώ στην ενδογλωσσική δύο κώδικες, ο καθένας από τους οποίους απευθύνεται σε διαφορετικές ομάδες-στόχους. Οι δύο διαφορετικοί ενδογλωσσικοί κώδικες μπορεί να είναι τόσο διαφορετικοί μεταξύ τους, όπως δύο κώδικες διαφορετικών εθνικών γλωσσών (Kirkness 1997: 5 και Zethsen 2009: 808).

Από την άλλη πλευρά, η διαγλωσσική και ενδογλωσσική μετάφραση παρουσιάζουν κάποιες διαφορές, οι οποίες καθορίζουν και τη μεταφραστική διαδικασία. Αρχικά, όπως αναφέρθηκε παραπάνω στη μία περίπτωση πρόκειται για δύο διαφορετικούς εθνικούς γλωσσικούς κώδικες, ενώ στο δεύτερο είδος μετάφρασης πρόκειται για δύο κώδικες μέσα στο ίδιο γλωσσικό σύστημα. Αλλά αυτή η διαφορά δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως ειδοποιός ανάμεσα στη διαγλωσσική και ενδογλωσσική μετάφραση. Η σημαντικότερη διαφορά ανάμεσα στην ενδογλωσσική και διαγλωσσική μετάφραση θα πρέπει να θεωρηθεί η χρήση της στρατηγικής της απλοποίησης, η οποία σύμφωνα με την Karen Korning-Zethsen, στην ενδογλωσσική μετάφραση πηγάζει ως αποτέλεσμα των τεσσάρων παραγόντων που αναφέρθηκαν παραπάνω: της γνώσης, του χρόνου, του πολιτισμού και της έκτασης (παράλειψη μέρος του κειμένου ή προσθήκη επεξηγήσεων) (Zethsen 2009: 808). Όλες οι στρατηγικές, λοιπόν, που απαντώνται στη διαγλωσσική μετάφραση συναντώνται και

στην ενδογλωσσική, όχι όμως απαραίτητα πάντα με στόχο την απλοποίηση, όπως συμβαίνει στην ενδογλωσσική και όχι πάντα στον ίδιο βαθμό. Επομένως, η διαφορά στις στρατηγικές και στις μεθόδους ανάμεσα στη διαγλωσσική και ενδογλωσσική μετάφραση δεν έγκειται στο είδος, αλλά στον βαθμό που αυτές χρησιμοποιούνται στη μεταφραστική διαδικασία και στον στόχο που επιτελούν. Πρέπει να σημειωθεί ότι η «Θεωρία του Σκοπού» και των «Περιγραφικών Μεταφραστικών Σπουδών», οι οποίες έχουν μεταφέρει το κέντρο βάρους από το κείμενο-πηγή στο κείμενο-στόχο μας έχουν επιτρέψει να διευρύνουμε τον τρόπο με τον οποίο ορίζουμε τη μεταφραστική διαδικασία. Στρατηγικές που χρησιμοποιούνται στην ενδογλωσσική μετάφραση και έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή ενός τελικού κειμένου που απομακρύνεται κατά πολύ από το αρχικό μέσω των παραφράσεων, της μείωσης ή της προσθήκης κειμένου, και γίνονται αποδεκτές σήμερα, παλαιότερα θα απορρίπτονταν ως μη συμβατές με τη μεταφραστική διαδικασία (Zethsen 2009: 809). Παρατηρήθηκε ακόμη, ότι η ενδογλωσσική μετάφραση διακρίνεται από ένα μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας σε σχέση με τη διαγλωσσική. Αυτό υποδηλώνει ότι αφήνει μεγαλύτερο χώρο σε ερμηνείες και υποκειμενικές κρίσεις και πολλές από τις ενδογλωσσικές μεταφράσεις, οι οποίες παρουσιάζουν αυτήν την ελευθερία, πιθανώς δεν θα γίνονταν αποδεκτές παλαιότερα ως διαγλωσσικές μεταφράσεις (Zethsen 2009: 809).

3. Θεωρία των διασκευών

Ως διασκευές η Μένη Κανατσούλη (2011: 77) ορίζει τη «μεταφορά ενός κειμένου σε μια άλλη γλώσσα ή σε μια νεότερη μορφή γλώσσας (πχ. από την αρχαία ελληνική στη δημοτική), που συνήθως την ονομάζουμε μετάφραση, μπορεί να περιέχει μικρό ή μεγάλο βαθμό απόκλισης από το πρωτότυπο». Οι διασκευές αποτελούν δευτερογενή έργα, όπως ακριβώς οι μεταφράσεις και οι μεταγραφές, τα

οποία υπερβαίνουν την απλή μίμηση (Οικονομίδου, 2011: 9) και η μελέτη τους είναι στην ουσία μια μελέτη «της λογοτεχνικότητας της λογοτεχνίας» (Sanders, 2006: 1).

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, η παράμετρος της γνώσης, η ικανότητα δηλαδή κατανόησης ενός έργου από την ομάδα-στόχος, αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες, ο οποίος καθιστά την ενδογλωσσική μετάφραση αναγκαία, όπως συμβαίνει πολύ συχνά στην περίπτωση των εκδόσεων κλασικής λογοτεχνίας, που απευθύνονται σε ανήλικους αναγνώστες (Korning-Zethsen 2009: 806). Αυτές οι μεταφράσεις κλασικών λογοτεχνικών έργων ως επανεκδόσεις για ανήλικους χαρακτηρίζονται συχνά ως διασκευές από τους εκδοτικούς οίκους και κυκλοφορούν ως τέτοιες, ώστε να μην σηματοδοτηθεί ή υπονοηθεί η απόσταση του πρωτοτύπου από το μεταφρασμένο έργο, όπως πιθανώς θα δινόταν αυτή η εντύπωση με τη χρήση του όρου «μετάφραση». Υπό την ίδια έννοια, στις ίδιες περιπτώσεις ενδογλωσσικών μεταφράσεων, υιοθετείται συχνά, ακόμη, ο όρος «μεταγραφή» προκειμένου να υποδειχθεί μια πιο ανεπαίσθητη συνολική μεταφραστική παρέμβαση στο πρωτότυπο, ανεξαρτήτως αν αυτό συχνά δεν ισχύει.

Σύμφωνα με την Αλεξάνδρα Ζερβού (2011: 28), η διασκευή, ειδικότερα για παιδιά, σκιαγραφεί και φέρει το χωροχρονικό στίγμα της δημιουργίας της, καθώς «προδίδει θεαματικά ή διακριτικότερα, τις εκάστοτε παιδαγωγικές αντιλήψεις» της εποχής της. Συνεχίζει φτάνοντας σε κάποιες ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις όσον αφορά την ιδεολογική μετατόπιση του μεταφρασμένου έργου σε σχέση με το πρωτότυπο. Συγκεκριμένα, επισημαίνει (1997: 113-115) ότι τα πρωτότυπα κλασικά κείμενα φαίνεται να ξεκινούν από μια υψηλότερη βάση (ενήλικη κουλτούρα) και να μετατοπίζονται σε ένα άλλο επίπεδο, το οποίο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί χαμηλότερο, καθώς μια τέτοια άποψη αντιβαίνει στις απόψεις των θεωρητικών μελετητών της παιδικής λογοτεχνίας, αλλά σίγουρα διαφορετικό. Ακόμα,

η Ευαγγελία Μουλά (2011: 133), μελετώντας τις διασκευές αρχαίων τραγωδιών για παιδιά διέκρινε κάποιες πάγιες πρακτικές που εφαρμόζονται κατά τη μεταφορά του αρχαίου κειμένου για παιδιά και νέους, «προκρούστρειες», όπως τις χαρακτηρίζει. Κάποιες από αυτές είναι η απλοποίηση του «σεναρίου» του έργου, ώστε να θεωρείται εύληπτο, ο περιορισμός της έκτασης και η συντόμευση των έργων, η υπεραπλούστευση της σύνταξης και του λεξιλογίου, η προσθήκη διδακτισμού και ηθικολογικής ιδεολογίας, η «αποστρογγύλωση» ιστορίας με αισιόδοξη κατάληξη, η λογοκρισία σε θέματα ταμπού και τέλος, ως άκρον άωτον μιας «επικίνδυνης, αποστειρωτικής» διασκευής αναφέρει ακόμη και τον υποσκελισμό του πρωτοτύπου.

Μπορούμε να αντιληφθούμε ότι ερευνητικά πολλές φορές οι διασκευές αναμενόμενα αντιμετωπίζονται ως φτωχές αντανakλάσεις των υψηλών πρωτοτύπων τους. Παρόλα αυτά, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι το αρχικό έργο λειτουργεί ως πρόσφορο (νομιμοποιητικό, λόγω του κύρους του) πλαίσιο για τη αναπαραγωγή σύγχρονων της διασκευής κυρίαρχων αντιλήψεων, αλλά και για την εκδήλωση νέων, κυοφορούμενων προσλαμβανουσών και τάσεων. Με αυτόν τον τρόπο, αναλαμβάνουν οι διασκευές, όπως επισημαίνει ο Χάρης Σακελλαρίου (1984:472-473) ποικίλες λειτουργίες: τη πολιτιστική μεταβίβαση, την κοινωνικοποίηση των νέων, τον διάλογο με σύγχρονα ρεύματα, γενικότερα κάθε είδους μύηση σε καθιερωμένα ή πρωτοποριακά αξιακά και αισθητικά σχήματα, όπως αντανakλώνται στη λειτουργική προοπτική των νέων έργων.

4. Στόχος και υλικό εξέτασης

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η συγκριτική εξέταση του διηγήματος «Η Στραβοκώσταινα» του Εφταλιώτη και της μετάφρασής του στην νεοελληνική για παιδιά και νέους, ώστε να εντοπιστούν τυχόν μεταφραστικές παρεμβάσεις ειδικότερα στα σημεία εκείνα, στα οποία εξιστορούνται ανοίκεια στους σημερινούς μικρούς

αναγνώστες πολιτισμικά τεκμήρια. Ακόμα, η μελέτη των μηχανισμών που αναπτύσσει ο μεταφραστής στη διαχείριση ζητημάτων ταμπού ή ανοίκειων για τους αποδέκτες της μετάφρασης πολιτισμικών τεκμηρίων, αποκαλύπτει ουσιαστικές και σημαντικές παραμέτρους σχετικά με την ομογενοποίηση της παιδικής λογοτεχνίας, τον τρόπο που γίνεται αντιληπτή η παιδική ηλικία σε κάθε πολιτισμικό σύστημα, τον παιδαγωγικό χαρακτήρα της παιδικής λογοτεχνίας και τις προσδοκίες των ενηλίκων από τους αναγνώστες παιδιά.

Ο Αργύρης Εφταλιώτης, το ψευδώνυμο του Έλληνα λογοτέχνη Κλεάνθη Μιχαηλίδη, γεννήθηκε το 1849 στη Λέσβο, όπου και διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα από τον πατέρα του Κωνσταντίνο, ο οποίος είχε ιδρύσει και διατηρούσε εκεί ιδιωτικό σχολείο. Γνωρίστηκε στο Μάντσεστερ με τον λογοτέχνη Αλέξανδρο Πάλλη και ανέπτυξαν βαθιά φιλία. Όταν έμαθαν για το γλωσσικό κίνημα τού δημοτικισμού του Γιάννη Ψυχάρη, προσχώρησαν με ενθουσιασμό. Ο Εφταλιώτης μαζί με τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, τον Γεώργιο Βιζυηνό και τον Ανδρέα Καρκαβίτσα θεωρούνται οι σημαντικότεροι ηθογραφικοί πεζογράφοι του 19^{ου} αιώνα. Ο Εφταλιώτης με τα διηγήματα που συγκεντρώθηκαν στον τόμο *Νησιώτικες ιστορίες* (1894) από τον εκδοτικό οίκο Εστία εξιδανικεύει την ελληνική ύπαιθρο και εναρμονίζεται πλήρως με τις απόψεις αυτών που καλλιέργησαν την ηθογραφία. Παρόλα αυτά, επειδή η πρωτότυπη αυτή έκδοση έχει σταματήσει να κυκλοφορεί, ως υλικό εξέτασης αξιοποιήθηκε η έκδοση του 2005 στη σειρά «Νεοελληνική Γραμματεία» από τον εκδοτικό οίκο Πελεκάνος, όπου καταγράφεται στη δεύτερη σελίδα του εξωφύλλου ότι «τα κείμενα είναι πλήρη και χωρίς συντομεύσεις. Ακολουθείται πιστά, ή γλῶσσα και ή ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου».

Ένα από αυτά τα διηγήματα, το οποίο περιεχόταν στις *Νησιώτικες Ιστορίες*, «Η Στραβοκώσταινα» μεταφέρθηκε από τον εκδοτικό οίκο Παπαδόπουλος σε

διασκευή για παιδιά. «Η Στραβοκώσταινα» κυκλοφόρησε το 2000 σε εικονογράφηση του Νικόλα Ανδρικόπουλου. «Η Στραβοκώσταινα» διηγείται την ιστορία της Δέσποινας και της οικογένειά της, η οποία πάντα είναι πρόθυμη να προσφέρει φιλοξενία σε όποιον ξένο βρίσκεται στο χωριό. Ένας από αυτούς του ξένους που έχαιραν της φιλοξενίας, ο αφηγητής του διηγήματος, θαυμάζοντας τη μεγαλοπρέπεια της οικοδέσποινας, ζητάει πληροφορίες από τον δάσκαλο του χωριού για το παρελθόν της οικογένειας. Αυτός τον ενημερώνει ότι η Δέσποινα είχε αρραβωνιαστεί με τον Κώστα, ο οποίος έπειτα από ένα ατύχημα, έχασε την όραση του. Όλοι στο χωριό ένιωσαν οίκτο για τη δυστυχία της και την προέτρεπαν να μην τον παντρευτεί. Η Δέσποινα, όμως, δείχνοντας αξιοθαύμαστο πείσμα και εργατικότητα, αφού παντρεύτηκε τον Κώστα, κατάφερε να καλλιεργήσει τα χωράφια της και να αποκτήσει τέτοια περιουσία, ώστε να γίνει η πλουσιότερη του χωριού και να μετατρέψει τον οίκτο των συγχωριανών της σε σεβασμό.

5. Μεθοδολογικές Παρατηρήσεις

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το ερευνητικό ενδιαφέρον είχε μονοπωλήσει για χρόνια η διαγλωσσική μετάφραση, ενώ η μελέτη της ενδογλωσσικής μετάφρασης δεν έχει απασχολήσει τους ερευνητές παρά πολύ πρόσφατα. Ως ερευνητικό εργαλείο για τη μελέτη της ενδογλωσσικής μετάφρασης αξιοποιείται η θεωρία των 'Περιγραφικών Μεταφραστικών Σπουδών', όπως έχει αναπτυχθεί από τον Toury (1995) και όπως έχει συμβάλει στη μελέτη της διαγλωσσικής μετάφρασης.

Η εξέταση του θέματος υποστηρίχθηκε από τη θεωρία που διατύπωσε ο Klingberg, η οποία ανήκει στον χώρο των 'Περιγραφικών Μεταφραστικών Σπουδών' και επικεντρώθηκε στη μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας. Ο Klingberg (1986) διέκρινε τις πολιτισμικές κατηγορίες που μπορεί να αποτελέσουν δύσκολα διαχειρίσιμα στοιχεία για τον μεταφραστή ως εξής: τα στοιχεία οικολογίας, ο υλικός

πολιτισμός (αντικείμενα και προϊόντα καθημερινής χρήσης ενός πολιτισμού, αλλά όχι του πολιτισμού-στόχου, μάρκες, φαγητό, ρούχα, δρόμοι κ.ά.), ο κοινωνικός πολιτισμός (εργασία, ελεύθερος χρόνος και δραστηριότητες της καθημερινότητας), οργανώσεις, έθιμα, δραστηριότητες, διαδικασίες, έννοιες, κινήσεις και συνήθειες. Για τη διαχείρισή τους από τους μεταφραστές ο Lawrence Venuti πρότεινε δύο βασικές μεταφραστικές στρατηγικές εισάγοντας τους όρους «οικειοποίηση» (domestication) και «ξενισμός» (foreignization) στο βιβλίο του *The Translator's Invisibility*, το 1995. Ο Klingberg κατέγραψε τις στρατηγικές που κινούνται ανάμεσα στην οικειοποίηση και τον ξενισμό, όπως είναι: α) η καταγραφή κάποιας επιπρόσθετης εξήγησης στο μεταφρασμένο έργο, β) η αναδιατύπωση, γ) η επεξηγηματική μετάφραση, δ) η επεξήγηση ενός σημείου του κειμένου σε σημείο εκτός του κειμενικού συνόλου, ε) η αντικατάσταση ενός όρου, λέξης, φράσης ή πολιτιστικού στοιχείου με κάποιο ισοδύναμο του πολιτισμού-στόχου, στ) η αντικατάσταση ενός όρου, λέξης, φράσης ή πολιτιστικού στοιχείου με κάποιο «περίπου» ισοδύναμο του πολιτισμού-στόχου, ζ) η απλοποίηση, η) η διαγραφή-παράλειψη (Dukmak, 2012: 44-45). Οι στρατηγικές αυτές δεν είναι απλώς μεταφραστικές τεχνικές, αλλά αφορούν το μεταφραστικό ενέργημα στο σύνολό του και επηρεάζονται από διάφορους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες (Γραμμενίδης, 2009: 123).

Οι στρατηγικές του «ξενισμού» και της «οικειοποίησης», όπως τις ονομάζει ο Venuti, που ακολουθεί ένας μεταφραστής κατά τη μετάφραση ενός λογοτεχνικού κειμένου, μας επιτρέπουν να αντιληφθούμε τον στόχο του μεταφραστή, κατά πόσο, δηλαδή, επιθυμεί να μείνει πιστός στο πρωτότυπο έργο ή να λάβει μεγαλύτερες μεταφραστικές ελευθερίες και να δώσει μεγαλύτερη βαρύτητα στην επικοινωνιακή αξία του παραγόμενου έργου.

6. Παρατηρήσεις/ Σχολιασμός

6.1. Η στρατηγική της οικειοποίησης

6.1.1. Παραλήψεις

Μέσα στο διήγημα υπάρχουν ολόκληρες παράγραφοι και προτάσεις που παραλείπονται από τον μεταφραστή.

Πρωτότυπο κείμενο
A. Φαίνεται πώς τό μυρίστηκαν πώς ἔρχονται μουσαφίρηδες, γιατί στήν ἀυλόθυρα μᾶς περιμέν' ἓνα ἀγόρι ὥς δεκάξι χρονῶ μ' ἓνα λυχνάρι στό χέρι, κι ἓνας ἄνθρωπος καλοφορεμένος, φέσι ὅτι βγῆκε ἀπό το καλούπι, τσόχινο λεμπαντέ και γιαντερί, βρακί κι αὐτό τσόχινο, καλά στρωμένο, κι .ὄχι πολλές κόφες, ζωνάρι πλατύ και καλά διπλωμένο, ἄσπρες κάλτσες, πατημένες γόβες, καί μικρό κομπολόγι στό χέρι. Αὐτός ἦταν ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ καί τόν εἶχαν προσκαλέσει νά μοῦ κάμει φαίνεται τα «ἱκράμια».
B. Τό κάτω αὐτό μέρος τοῦ «μέσα σπιτιοῦ» εἶναι στρωμένο μέ χαλιά τό χειμῶνα. Ἀντίς μιντέρια ἐδῶ ἔχουμε τσελτέδες, κί ἀντίς καρέκλες σεντούκια ἀραδιασμένα στόν τοῖχο, καί κεῖ μέσα εἶναι κρυμμένα ὅλα τά προικιά , κι ὅλα τά νυφικά τῆς φαμελιάς. Τή «γωνιά» δέν τήν ἀνάβουν ποτές τώρα. Τώρα ἔχουμε τό μαγκάλι μοναχά. Τή γωνιά τήν ἄναβαν τόν παλιόν καιρό, καί ξαπλώνονταν κοντά στούς δαυλούς καί κοιμούνταν. Τώρα τήν ἔχουνε γιά στολίδι, κί εἶναι κατάσπρη σάν τό χιόνι ἀπό τό ἄλειβε ἄλειβε ἀσβέστη. Ἀπάν' ἀπό τή γωνιά, ράφια τὸν' ἄπας στ' ἄλλο μέ τά καλύτερα φαρφουριά. Καί στήν ἄκρη τοῦ κάτω κάτω ραφιοῦ, τό θεματιό γιά τό Κονοστάσι. Φῶς ἄλλο δέν ἔχει παρά το λυχνάρι, πού κρεμιέται στή γωνιά καί τό καντήλι τῶν εικόνων.
Γ. Θαρρῶ πώς τά εἶπαμε τά πιό σπουδαῖα. Καί τώρα, ἄς σᾶς ρωτήσω ἐσάς,

ἀρχοντόπουλα, τῆς ρωμιοσύνης, πού πάτε στήν Εὐρώπη καί ξοδεύετε τά
μαλλοκέφαλά σας: πῶς δέν κάνετε κάθε χρόνο κι ἀπό ἴνα ταξίδι στά νησιά μᾶς,
γιά νά δῆτε ὅλ' αὐτά κι ἄλλα πίο περίεργα καί ὁμορφα, καί νά τά ξέρετε, καί νά
τ' ἀγαπᾶτε σά δικά σας πού εἶναι καί νά μήν ἀδειάζει καί τό πουγγί σας, μόνο
τρέχετε στά ξένα, καί δέν τό βλέπετε πῶς τά μεγαλύτερα ἔθνη σ' αὐτήν τήν
Εὐρώπη σας εἶναι κεῖνα πού θαυμάζουνε τά δικά τους, αὐτά τά χωριάτικα πού τα
θαρρεῖτε ἀσήμαντα καί πού θ' ἀρχίσουνε νά ἔρχονται καμιά μέρα οἱ Φράγκοι
κοπαδιαστά νά τά σεργιανίζουμε καί νά λέν πῶς ζοῦν ἀκόμα οἱ χάρες καί οἱ
ὁμορφιές τῆς Ὀδύσσειας καί τότε θα τ' ἀγαπήσουμε καί μεῖς ἀπό μίμιση, καί ὄχι
ἀπό δικό μας γοῦστο! Ἀμέτε, ἀμέτε γλήγορά, κάθε χρόνο καί ἓνα νησί. Θά βρῆτε
φιλοξενία, θά βρῆτε φίλους, θά βρῆτε ἀπολαψές πού μιλούνια δέν τίς
ἀγοράζουνε στήν Εὐρώπη, καί θά γυρίσετε μ' ἀνοιχτή καρδιά καί μέ καινούργια
πλεμόνια στή σκονισμένη σας τήν Αθήνα.

Πίνακας 1. Παραλήψεις

Ορισμένες φορές ο μεταφραστής μπορεί να κρίνει ότι η παράλειψη κάποιας
ιδιοματικής έκφρασης, λέξης και ορισμένες φορές, ακόμη και ολόκληρων προτάσεων
είναι θεμιτή για την απρόσκοπτη ανάγνωση από την ομάδα-στόχο. Σύμφωνα με τον
Klingberg, όταν υπάρξει απόσταση ανάμεσα στα συμφραζόμενα κατά τη μεταφορά
του κειμένου-πηγή και στη γλώσσα-στόχο πρέπει να μεσολαβήσει κάποιο είδος
προσαρμογής και ένα από αυτά τα είδη που απαριθμεί είναι και η διαγραφή-
παράλειψη (omission) (Dukmak, 2012: 44-45). Επομένως, όταν κατά τη μεταφορά
αυτή πρέπει να αντιμετωπισθούν από τον μεταφραστή εκτεταμένες αναφορές σε
πολιτισμικά στοιχεία άγνωστα στη γλώσσα-στόχο, ο «εθνοκεντρισμός δεν μπορεί
παρά να βασίζεται στην παράλειψη.» (Δημητρούλια & Κεντρωτής, 2015: 33).

Στα παραπάνω παραδείγματα παρατηρούμε ορισμένα από τα πολλά σημεία του διηγήματος, τα οποία παραλείπονται στο μεταφρασμένο κείμενο. Ο συγγραφέας περιγράφει αναλυτικά το εθιμοτυπικό της υποδοχής των ξένων στην ελληνική επαρχία τον 19^ο αιώνα, τον ρουχισμό των ανθρώπων του χωριού και τη διακόσμηση των σπιτιών εκείνης της εποχής. Ακόμη, όμως, έχει ενδιαφέρον να σχολιαστεί ότι στο τρίτο παράδειγμα παρατίθεται και η έκφραση της προσωπικής άποψης του συγγραφέα σχετικά με την τάση των νέων εκείνη την εποχή να θαυμάζουν τον δυτικό κόσμο, να ταξιδεύουν σε αυτόν, ενώ παράλληλα να υποτιμούν την ελληνική επαρχία. Όλες αυτές οι αναφορές έχουν παραλειφθεί από τον μεταφραστή, εφόσον πρόκειται για περιγραφές και έθιμα που δεν συναντώνται πλέον στην ελληνική κοινωνία και, κυρίως, είναι άγνωστα στους μικρούς αναγνώστες. Το εθιμοτυπικό της υποδοχής ξένων θα μπορούσε να είναι οικείο σε κάποιους ανήλικους αναγνώστες απομονωμένων επαρχιακών περιοχών της Ελλάδας, αλλά σίγουρα με άλλη μορφή και με διαφορετικές εκδηλώσεις. Ακόμα, η παράλειψη της άποψης του συγγραφέα για την τάση των νέων προς φυγή στην υπόλοιπη Ευρώπη λαμβάνει πιθανώς διαφορετικές προεκτάσεις στη σημερινή εποχή και εγείρει προβληματισμούς για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση της σύγχρονης ευρωπαϊκής Ελλάδας, οι οποίοι δεν συνιστούν ελκυστικά θέματα για τους μικρούς αναγνώστες.

6.1.2. Απλοποιήσεις

Πρωτότυπο κείμενο	Μεταφρασμένο κείμενο
Γλήγορα	Γρήγορα
Μαζεύτηκαν όλες οι κλαψάρες γριές της γειτονιάς, κι έβλεπαν τή μάνα νά μαλλιοσέρνεται [...] ἄρχισαν τα κι	[...] οι γριές πάσχιζαν να τον γιάνουν, άλλες με καταπλάσματα και με βότανα κι άλλες με θαυματουργές εικόνες.

αὐτές τὰ μοιρολόγια, κί ἦτανε χειρότερο ἀπὸ λείψανο. [...]. Κι ἀπὸ μοιρολογίστρες, ἐγιναν ὅλες γιάτραινες τώρα. Ἄλλη ἔφερνε τριανταφυλλόπιτες, ἄλλη μολόχες, κί ἄλλη θαματοουργές εἰκόνες νὰ γλιτώσουν τό παιδί.	
Σὰ σηκώθηκε ὁμως ὁ Κώστας, καί τόν πῆρε ἓνα πρωί ἀπ' τό χέρι καί τόν πῆγε σπίτι της, καί στολίστηκε, καί μαζί με τή θειά της (πού δέν τῆς ἔπεφτε λόγος, κι ἄς μή τό θελε) πῆγαιναν οἱ τρεῖς στήν ἐκκλησιά [...] ἄλλο δέν εἶχε νὰ λυπᾶται, παρά πού δέν μποροῦσε νὰ δεῖ το θησαυρό πού τοῦ χάρισε ὁ Θεός.	Ἐνα πρωί πῆρε τον Κώστα ἀπὸ το χέρι καὶ πῆγε σπίτι της καὶ στολίστηκε καὶ μαζί με τη θεία της τράβηξαν κι οἱ τρεῖς για την ἐκκλησιά.
Σινί	Ταψί
Ἡ Δέσποινα καθότανε μιά βραδιά, Σάββατο βράδυ, ἀπάνω στό σοφά τοῦ μέσα σπιτιοῦ, μέ τό μάγκανο μπροστά της.	Μια μέρα, Σάββατο βράδυ ἦτανε, θαρρῶ, μπαίνει στο σπίτι η θεία Περμαθούλα.

Πίνακας 2. Απλοποιήσεις

Με μια πρώτη ματιά, γίνεται εύκολα αντιληπτό στο μεταφρασμένο κείμενο ότι υπάρχουν γλωσσικές απλοποιήσεις σε σύγκριση με το πρωτότυπο. Όχι μόνο έχει παραληφθεί το πολυτονικό σύστημα, αλλά και οι ιδιωματικές λέξεις, εκφράσεις και το ύφος του κειμένου έχουν αμβλυνθεί και αντικατασταθεί από μια οικεία γλώσσα για τους ανήλικους αναγνώστες.

Πιο ενδιαφέρουσες, όμως εμφανίζονται οι απλοποιήσεις στις πολιτισμικές αναφορές. Εθιμοτυπικές συμπεριφορές του πρωτοτύπου, οι οποίες αποδίδονται σε γυναίκες, τείνουν να παραλείπονται ή απλοποιούνται στο μεταφρασμένο κείμενο. Στο πρωτότυπο κείμενο μπορούμε να βρούμε αναλυτικές περιγραφές συμπεριφορών, οι οποίες μας επιτρέπουν να σχηματίσουμε σαφή εικόνα για την καθημερινότητα της γυναίκας στην ελληνική επαρχία τον 19^ο αιώνα. Περιγράφονται οι ηλικιωμένες μοιρολάτρισσες, που καταφεύγουν στη βοήθεια της θρησκευτικής τους πίστης για την θεραπεία ενός αρρώστου, οι υπηρέτριες που φροντίζουν να γεμίζουν το ποτήρι των ανδρών και να τους προσφέρουν λεκάνη με νερό για να ξεπλύνουν τα χέρια τους, τα προικιά που πρέπει να δοθούν σε μια θυγατέρα, καθώς και οι αγρότισσες που μαζεύουν τους πεσμένους καρπούς των δέντρων στα χωράφια. Όλες αυτές οι αναφορές εξομαλύνονται ή παραλείπονται στο μεταφρασμένο κείμενο.

Οι αλλαγές στη συμπεριφορά των ηρώων και η παράλειψη των αναφορών θρησκευτικού περιεχομένου που δεν συμφωνούν με τις υφολογικές νόρμες της παιδικής λογοτεχνίας στον πολιτισμό-στόχο είναι συχνή μεταφραστική στρατηγική (Ο' Sullivan: 201). Στα συγκεκριμένα παραδείγματα, καταλαβαίνουμε ότι πρόκειται για πολιτισμικές αναφορές που δεν συναντώνται στην ελληνική κοινωνία του 21^{ου} αιώνα και έχει επιλεγεί να μην μεταφερθούν στους μικρούς αναγνώστες.

6.2. Ξενοποίηση/Διατήρηση

Πρωτότυπο κείμενο	Μεταφρασμένο κείμενο
Τῆς ἔλεγαν πὼς ἦταν καὶ ντροπῆς να ξημερώνεται ἔτσι μιά ἀραβωνιασμένη κοπέλα στό πλαγί ενός παλληκαριοῦ. [...] Θά τότε γιατρέψω, κι ἀπὲ θά τόν	Της ἔλεγαν ὅτι εἶναι ντροπῆς πράμα να ξημερώνεται ἔτσι μια αρραβωνιασμένη κοπέλα στο πλάι ενός παλικάριου. [...] Θα τονε γιατρέψω και ἀπὲ θα τον

πάρω.	παντρευτώ.
Νά καλωσορίζουν καί νά καλημερίζουν κάθε ξένο, κι ἄς μη τόν εἶδαν καί ποτέ τους.	Καλωσορίζουν κάθε ξένο κι ας μην τον έχουνε ιδεί ποτές τους.
Ξαναρωτῶ λοιπόν ποῦ μπορούμε νά ξενυχτέψουμε.	Ξαναρωτῶ λοιπόν πού μπορούμε νά ξενυχτέψουμε.

Πίνακας 3. Ξενοποίηση/Διατήρηση

Σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρούμε ότι ο μεταφραστής επιλέγει να διατηρήσει ιδιότυπες μορφές γλώσσας προκειμένου να μην εξαλείψει πλήρως το πνεύμα του κειμένου. Πιο ενδιαφέρουσα, όμως, διαφαίνεται η διατήρηση του εθίμου σχετικά με την πρέπουσα συμπεριφορά της γυναίκας πριν από τον γάμο της. Ενώ άλλες εθιμοτυπικές συμπεριφορές που αποδίδονται σε γυναίκες έχουν εξαλειφθεί από το κείμενο-στόχο, η συγκεκριμένη έχει μεταφερθεί στο μεταφρασμένο κείμενο, πιθανώς γιατί θεωρήθηκε πιο οικεία στους ανήλικους αναγνώστες. Το ίδιο συμβαίνει και με την αναφορά σχετικά με την υποδοχή των ξενών στο χωριό τους. Οι ντόπιοι συνηθίζουν να προσεγγίζουν ακόμη και τους αγνώστους που βρίσκονται στον δρόμο τους και να τους προσφέρουν φιλοξενία. Η διατήρηση αυτών των αναφορών ταξιδεύει τον μικρό αναγνώστη στον χώρο και χρόνο του πρωτοτύπου, ενώ παράλληλα δεν διακόπτεται η ανάγνωσή του.

7. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Από τη συγκριτική μελέτη των δυο έργων αντιλαμβανόμαστε με την πρώτη ματιά ότι η έκταση των δύο κειμένων διαφέρει σημαντικά. Προβαίνοντας στην ανάγνωση των κειμένων συνειδητοποιούμε ότι αυτό οφείλεται στην παράλειψη πολλών σημείων του πρωτότυπου διηγήματος, που δεν συναντώνται μεταφρασμένο κείμενο. Πρώτα-πρώτα, οι αναφορές που υφίστανται αυτή τη διαγραφή είναι αυτές

που περιέχουν το θρησκευτικό στοιχείο. Η θρησκευτικότητα ως αναφορά στο μεταφρασμένο κείμενο περιορίζεται μόνο στις ονομασίες τοποθεσιών (Αϊ-Λια) και στο εθιμοτυπικό του γάμου. Αντιθέτως, από το πρωτότυπο κείμενο συνάγεται εύκολα το συμπέρασμα ότι οι εκφάνσεις της καθημερινής ζωής των ανθρώπων ορίζονται και εκδηλώνονται βάση της θρησκευτικής τους πίστης.

Ακόμα, όμως, οι αναφορές που υπόκεινται άμβλυνση και απλοποίηση στο μεταφρασμένο κείμενο συνιστούν οι περιγραφές των εθιμοτυπικών συμπεριφορών των γυναικών, αλλά και τα έθιμα της φιλοξενίας. Ο ρόλος και η θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία έχει μεταβληθεί σημαντικά από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα και η καθημερινότητά της δεν ανταποκρίνεται στην καθημερινότητα της σύγχρονης γυναίκας.

Η διαφοροποίηση αυτή στην έκταση του κειμένου των δύο διηγημάτων γίνεται εμφανής και από την προσθήκη πολλών παραστατικών εικόνων στο μεταφρασμένο έργο, που απεικονίζουν τους ανθρώπους με τις παραδοσιακές τους φορεσιές και το τοπίο της επαρχίας. Το περικειμενικό αυτό πρόσθετο στοιχείο δεν απαντάται στο πρωτότυπο κείμενο και πιθανώς η τροποποίηση του μεταφρασμένου κειμένου σε σύγκριση με το πρωτότυπο προκύπτει ως αποτέλεσμα της επιλογής του εκδοτικού οίκου να προωθήσει ένα διήγημα που να εμφανίζεται πιο ευανάγνωστο και ελκυστικό από τους ανήλικους αναγνώστες.

Η αίσθηση που επικρατεί από τη συγκριτική μελέτη των δύο έργων είναι ότι η απλοποίηση υπερισχύει ως μεταφραστική στρατηγική και η επιλογή της στη μεταφραστική διαδικασία καθορίζεται από τέσσερις παραμέτρους: την περιορισμένη γνώση των ανήλικων αναγνωστών, την απόσταση χρόνου του πρωτότυπου έργου με το σήμερα του μεταφρασμένου, η διαφορά του πολιτισμού του πρωτοτύπου από την

πολιτισμική πραγματικότητα του μεταφρασμένου έργου και τέλος, η επιθυμητή, όπως ορίστηκε από τον εκδοτικό οίκο, για το αναγνωστικό κοινό-στόχο έκταση του κειμένου-στόχου. Η ενδογλωσσική μετάφραση την οποία εξετάζουμε μέσω της μελέτης αυτών των δύο έργων μας αποδεικνύει μια μεγαλύτερη ελευθερία από αυτή που γινόμαστε συνήθως μάρτυρες κατά τη μετάφραση ενός έργου από ένα γλωσσικό σύστημα σε ένα άλλο. Η μεταφραστική αυτή ελευθερία δεν διαφαίνεται μόνο ως αποτέλεσμα της γλωσσικής απλοποίησης της ανοίκειας για τους νέους αναγνώστες γλώσσας. Αλλά έρχεται ως αποτέλεσμα της γενικότερης αίσθησης που επικρατεί από την ουδετεροποίηση και απλοποίηση του συνόλου του έργου. Ένα ψυχογραφικό, ηθογραφικό διήγημα, το οποίο αφουγκραζόταν την κοινωνική, πολιτισμική κατάσταση της επαρχίας του 19^{ου} αιώνα, τους προβληματισμούς, ανησυχίες και την καθημερινότητα των ανθρώπων εκείνης της κοινωνίας μετατρέπεται σε μια επαρχιώτικη ιστορία που πιθανώς να θυμίζει στους μικρούς αναγνώστες τις καλοκαιρινές εξορμήσεις τους σε κάποιο χωριό. Αντιλαμβανόμαστε ότι στόχος του μεταφραστή είναι να παρέμβει σε ένα πρωτότυπο κείμενο, το οποίο είναι μακριά από την πολιτισμική και ηλικιακή πραγματικότητα των μικρών αναγνωστών σε ένα κατάλληλο ανάγνωσμα γι' αυτούς κάνοντάς το να θυμίζει σαν μια άλλη αλληγορική ιστορία του Αισώπου με κάποιο επιμύθιο.

8. Βιβλιογραφικές αναφορές

Βασιλαράκης, Ι. (2008) *Καταθέσεις για την παιδική και νεανική λογοτεχνία*, Αθήνα: Gutenberg.

Γαβριηλίδου, Σ. (2010) «Μεταφρασμένη παιδική λογοτεχνία» στο Δ. Γερμανός, & Μ. Κανατσούλη (επιμ.). *Σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις στην προσχολική και πρώτη σχολική εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη: ΤΕΠΑΕ, σσ. 189-212.

Γαβριηλίδου, Σ. (2011) «Μεταφράσεις-Διασκευές στην ελληνική παιδική λογοτεχνία». Στο Δ. Δαμιανού & Σ. Οικονομίδου (επιμ.). *Αφηγήσεις που δεν τελειώνουν ποτέ...Κειμενικές και εικονογραφικές διασκευές για παιδιά*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σσ. 35-54.

Γαβριηλίδου, Σ. (2017) «Αναπαριστώντας οδυνηρά ιστορικά γεγονότα σε εικονογραφημένα βιβλία για παιδιά: Το περιεχόμενο ως Ιστορία», *Κείμενα, Ηλεκτρονικό Περιοδικό για την Παιδική Λογοτεχνία*, τ. 25 (Ιούλιος 2017) (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://keimena.ece.uth.gr/main/t25/01-gavrihlidou.pdf>. Τελευταία πρόσβαση: 14/2/2019).

Γραμμενίδης, Π. Σ. (2009) *Μεταφράζοντας τον Κόσμο του Άλλου. Θεωρητικοί προβληματισμοί, Λειτουργικές προοπτικές*, Αθήνα: Δίαυλος.

Δημητρούλια, Τ. & Κεντρωτής, Γ. (2015) *Λογοτεχνική Μετάφραση. Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/5252/1/00_master_document.pdf. Τελευταία πρόσβαση: 14/02/2019).

Dukmak, W. (2012) *The Treatment of Cultural Items in the Translation of Children's Literature. The case of Harry Potter in Arabic*, Phd Thesis: University of Leeds.

Ersland, A. (2014) *Is Change Necessary? A study of norms and translation universals in intralingual translation*, MA Thesis, Bergen: University of Bergen, Norway.

Ζερβού, Α. (2011). «Η διασκευή ad usum delphini: στοιχεία ιστορίας και θεωρίας» στο Δαμιανού, Δέσποινα & Οικονομίδου, Σούλα (επιμ.). *Αφηγήσεις που δεν τελειώνουν ποτέ...Κειμενικές και εικονογραφικές διασκευές για παιδιά*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σσ. 17-34.

Κανατσούλη, Μ. (2011). «Μετα-αφηγήσεις/διασκευές λαϊκών παραμυθιών για παιδιά» στο Δαμιανού, Δέσποινα & Οικονομίδου, Σούλα (επιμ.). *Αφηγήσεις που δεν τελειώνουν ποτέ...Κειμενικές και εικονογραφικές διασκευές για παιδιά*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σσ.77-96.

Kirkness, A. (1997) 'Eurolatin and English today', *English Today*. 13(1), pp. 3-8.

Klingberg, G. (2008) 'Facets of Children's Literature: Collected and reused writings'. *The Swedish Institute of Children's Books*, no. 99 (available in http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Skriftserien/Klingberg_Facets.pdf accessed 14/02/2019).

Lathey, G. (Ed.) (2006) *The translation of children's literature: A Reader*, Cleveton, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.

Lathey, G. (2010) *The role of Translators in Children's Literature: Invisible Storytellers*, New York and London: Routledge.

Meek, M. (Ed.) (2001) *Children's Literature and National Identity*, London: Trentham Books.

Μουλά, Ε. (2011). Διασκευές αρχαίων τραγωδιών για παιδιά: από την ιδεολογική στράτευση στον εθνικό σκοπό έως τη χειραφέτηση, την πολυφωνία και την ανατροπή στο Δαμιανού, Δέσποινα & Οικονομίδου, Σούλα (επιμ.). *Αφηγήσεις που δεν τελειώνουν ποτέ...Κειμενικές και εικονογραφικές διασκευές για παιδιά*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σσ. 131-150.

Newmark P. (1988) *A Textbook of Translation*, New York & London: Prentice-Hall.

Οικονομίδου, Σ. (2011). «Η δύναμη των εικόνων: εικονογραφικές διασκευές του Εγωιστή γίγαντα του Oscar Wilde» στο Δαμιανού, Δέσποινα & Οικονομίδου, Σούλα (επιμ.). *Αφηγήσεις που δεν τελειώνουν ποτέ...Κειμενικές και εικονογραφικές διασκευές για παιδιά*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σσ. 165-184.

Oittinen, R. (1993) *I am Me I am Other: On the Dialogics of Translating for Children*. Vammalan Kirjapaino Oy: University of Tampere.

Oittinen, R. (2000) *Translating for Children*, New York & London: Garland Publishing.

O' Sullivan, E. (2010). *Συγκριτική Παιδική Λογοτεχνία*. (επιμ. Τ. Τσιλιμένη). (μτφρ. Π. Πανάου, & Ε. Ξυνή), Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Pinsent, P. (Ed.) (2006) *No Child Is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*. Lichfield: Pied Piper Publishing.

Ρώσσογλου Π.(2013) *Νεοελληνικές μεταφράσεις της Μήδειας του Ευριπίδη*. Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ): Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Φιλολογίας.

Sanders, J. (2006). *Adaptation and Appropriation*. London: Routledge.

Σακελλαρίου, Χ. (1984). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα, Φιλιππότης.

Steiner, G. (1975) *After Babel: Aspects of Language and Translation*, London: Oxford University Press.

Thomson-Wohlgremuth, G. (1999) *Children's Literature and its Translation. An Overview*; Unpublished MA thesis: University of Surrey (available in: http://homepage.ntlworld.com/g.i.thomson/gabythomson/ChL_Translation.pdf. Accessed in 14/02/2019).

Tournier, M. (1989) « Littérature pour la jeunesse : Le Roman », *L'école des lettres*, numéro spécial, pp. 62.

Toury, G. (1986). 'Monitoring Discourse Transfer: A Test-case for a Developmental Model of Translation', (eds E.J. House & S. Blum-Kulka), *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation*, Tübingen: Gunther Narr, pp. 79-94.

Toury, G. (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam, Philadelphia: Benjamins.

Venuti, Lawrence. (1995). *The Translator's Invisibility. A History of Translation*, London: Routledge.

Venuti, L. (1998) Strategies of Translation, (ed. M. Baker), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London & New York: Routledge.

Zethsen-Korning, K. (2009) Intralingual translation: An attempt at description. *Meta* 54(4), pp. 795-812.

Υλικό Εξέτασης

Εφταλιώτης, Α. (2005). *Νησιώτικες Ιστορίες*, Αθήνα: Πελεκάνος.

Εφταλιώτης Α. (2000). *Η Στραβοκώσταινα* (μτφρ. Κ. Πούλος), Αθήνα:
Παπαδόπουλος.